

WALLONIË EN CATALONIË

NICO VAN CAMPENHOUT

Xosé M. Nunez Seixas, *Catalan Nationalism and the Quest for Independence in the Twenty-First Century: A Historical Perspective*, NISE Essay 5
Antwerpen, Peristyle, 2020, 60 pp.,
ISBN 9789082684056.

Chantal Kesteloot, *Walloon Federalism of Belgian Nationalism? The Walloon Movement at the End of the First World War*, NISE Essay 6
Antwerpen, Peristyle, 2021, 56 pp.,
ISBN 9789082684049.

NISE, voluit National Movements and Intermediary Structures in Europe, is een internationaal contactforum voor archief-, documentatie-, erfgoed- en onderzoekscentra die op de een of andere manier bezig zijn met de geschiedenis van nationale en regionale

bewegingen in Europa. Wat België en Nederland betreft maken volgende organisaties er deel van uit: ADVN | archief voor nationale bewegingen (Antwerpen), Fonds d'Histoire du Mouvement Wallon (Luik, Fryske Akademy (Leeuwarden), Power in History-Centre for Political History (Antwerpen), Study Platform on Interlocking Nationalisms (Amsterdam) en Tresoar (Leeuwarden). NISE ontstond op initiatief van het ADVN | archief voor nationale bewegingen en wordt vanuit deze instelling gecoördineerd. Op onregelmatige basis brengt dit overkoepelende organisme brochures uit. In 2020 werd een studie over de Waalse beweging in België tijdens en na de Eerste Wereldoorlog gepubliceerd en in 2021 een werk over het Catalaans nationalisme in Spanje tijdens de eerste decennia van de 21ste eeuw. Sinds 1 juli 2022 staat de Leuvense historicus Kasper Swerts, die ook verbonden blijft aan het ADVN, aan het hoofd van NISE.

De nationale staten Spanje, België en Groot-Brittannië hebben voorsnog geen echt wervend project voor de 21ste eeuw ontwikkeld, maar dat hebben de beoogde natiestaten Catalonië, Vlaanderen en Schotland, die binnen deze drie Europese landen met een in meerdere of mindere mate autonoom statuut functioneren, evenmin al gedaan. Dat constateert de Spaanse historicus en hoogleraar aan de universiteit van Santiago de Compostella Xosé M. Nunez Seixas aan het eind van *Catalan Nationalism and the Quest for Independence*, waarin hij de verhoudingen tussen Spanje en Catalonië tijdens de voorbije kwarteeuw becommentarieert. Veertig jaar centralistische Franco-dictatuur volstond niet om de Catalaanse beweging, die teruggaat tot de 19de eeuw, uit te gomen. De democratische grondwet van 1978

garandeerde onder andere aan Catalonië een zekere autonomie binnen de Spaanse eenheidsstaat, wat tijdens de daaropvolgende decennia de aanzet vormde tot de institutionele uitbouw en het maatschappelijk onderbouwen van de Catalaanse eigenheid en identiteit. Onder meer de aanslepende economische crisis sinds 2007, de starheid en de corruptie van de nationale politieke elite in Madrid en de implosie van de kredietwaardigheid van de Spaanse monarchie in dezelfde periode, stimuleerden en versterkten het streven naar zelfbeschikking in Catalonië. De legitimiteit van de centrale Spaanse staat werd openlijk in vraag gesteld. Zoals dat tijdens de jongste decennia bij voorbeeld ook in Vlaanderen gebeurde en gebeurt, entte zich op het aloude culturele nationalisme een zogeheten centennialisme, dat erop hamerde dat de Spaanse staat, die als parasitair en inefficiënt werd omschreven, aan de haal gaat met teveel van de belastinginkomsten uit Catalonië. Dit ondanks het feit dat Catalaanse politici zich evenmin immuun betoonden voor fraude en nepotisme. Een en ander culmineerde in het referendum over Catalaanse zelfstandigheid op 1 oktober 2017. Dat plebisciet werd door de Spaanse centrale overheid als illegaal bestempeld en leidde tot strafmaatregelen tegen de Catalaanse politici en burgerleiders die deze volksraadpleging hadden georganiseerd. Voor Catalonië en de Catalanen, waarvan ongeveer de helft zelfstandigheid genegen is, vormde die disproportionele en unilaterale reactie van de Spaanse overheid een collectieve vernedering, aldus Nunez Seixas. Het resultaat is een aanhoudende en frustrerende impasse, zowel voor Catalonië en Spanje als voor de Europese Unie, die vooral ongemakkelijk wegkijkt. Eind juni 2021 werd aan de negen gevangene gezette Catalaanse leiders gratie verleend en kwamen zij vrij. Deze in Spanje verre van onomstreden maatregel is echter niet van toepassing op

de voormalige Catalaanse regeringsleider Carles Puigdemont, die sinds 2017 in België verblijft en tot Europees parlementslid werd verkozen. Waartoe deze ontwikkelingen zullen leiden, blijft vooralsnog koffiedik kijken. Internationale verschuivingen sturen en beïnvloeden vaak binnenlandse staatkundige verhoudingen. Dat was zeker het geval ten tijde van de Eerste Wereldoorlog. *Walloon Federalism or Belgian Nationalism?*, een studie van de Belgische historica Chantal Kesteloot van het Brusselse Studie- en Documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij (CegeSoma), biedt daarvan een treffende illustratie. Met de zogeheten *Flamenpolitik*, een diplomatieke strategie die ook werd gehanteerd in andere gebieden met nationale minderheden, probeerde de Duitse bezetter in de jaren 1914-1918 de Vlaamse beweging aan zich te binden door tegemoet te komen aan haar vooroorlogse eisenprogramma en er een aantal door de Vlamingen welgevallig geachte maatregelen aan toe te voegen. Zo werd de Gentse rijksuniversiteit vernederlandst en werd België op 21 maart 1917 bestuurlijk gesplitst volgens taalkundige scheidingslijnen, met Vlaanderen en Wallonië als op zich staande entiteiten.

Na de Eerste Wereldoorlog werd die staatkundige herstructurering ongedaan gemaakt en nam de Waalse beweging afstand van het principe van het federalisme, hoewel het vóór 1914 door een aantal van haar protagonisten was gepropageerd. De federalisering van 1917 was opgedrongen en opgelegd geweest door Duitsland en elke herinnering eraan werd gepercipieerd als onvaderlands. De Franstaligen in het algemeen en de wallinganten in het bijzonder, die in de jaren 1920 nog sterk opkwamen voor de belangen van de Frans sprekkenden in Vlaanderen en hoopten de dominantie van het Frans in België te kunnen consolideren, desolidariseerden zich na 1918 compleet van de re-

latief beperkte groep Walen die tijdens de Eerste Wereldoorlog hadden meegewerkt met de Duitse bezetter en van wie sommigen publiekelijk voor federalisme hadden gepleit. Deze kwantitatief beperkte collaboratie met het keizerlijke Duitsland werd lange tijd weggemoffeld en onder de mat geveegd, met name in de latere beeldvorming en geschiedschrijving van de Waalse beweging.

Fransstalig België accepteerde ondertussen pas vanaf 1929 de wettelijke eentaligheid in Vlaanderen en Wallonië, nadat men de veralgemeende tweetaligheid van het gehele Belgische grondgebied had afgewezen. Het zou tot een eind na de Tweede Wereldoorlog duren vooraleer de Waalse beweging opnieuw en nu volop een federalistische hertekening van de unitaire Belgische staat propageerde. Een koerswijziging – en eigenlijk een terugkeer naar ideeën en standpunten van vóór 1914 – die vooral was ingegeven door de vrees voor het demografisch overwicht en de toenemende economische macht van Vlaanderen binnen het Belgische staatsverband.

Nadat Chantal Kesteloot haar tekst eind 2020 had afgesloten, verscheen omtrent dit thema nog het boek *La Wallonie et La Première Guerre Mondiale, La Suite. Nouveaux éclairages sur le Wallonenpolitik* van Paul Delforge, directeur van het Institut Jules Destrée, een van de meest prominente Waalse onderzoeks- en opiniëeringscentra.

Nunez Seixas afkomstig uit en – na omzwervingen in het buitenland – werkzaam in Galicië presenteert een essayistische en prikkelende synthese. Kesteloot, specialiste van de geschiedenis van de Waalse beweging, analyseert op gedetailleerde wijze een welbepaald historisch momentum en de gevolgen ervan. In beide gevallen gaat het om publicaties die vanuit vergelijkend perspectief ook voor historici van buiten het behandelde land of taalgebied meer dan de moeite waard zijn.

Net zoals de vijf vorige NISE-essays, onder andere over de gereputeerde Praagse nationalismehistoricus Miroslav Hroch en over het Vlaams-nationalisme, getuigen deze twee nieuwe uitgaven van een hoge kwaliteit. De tijd dat de historiografie van nationalistische en regionalistische stromingen goeddeels het werk was van (voormalige) actoren of betrokken sympathisanten en dat die geschiedschrijving geacht werd geëngageerd, strijdbaar en legitimerend te zijn, ligt gelukkig zo goed als geheel achter ons. Dat die objectiverende aanpak niet in dor of hermetisch academisme of in iconoclastisch deconstructivisme behoeft uit te monden, bewijzen de beide auteurs elk op hun manier.